

Ivo Šorli / *Gospod Tadej*

Novela

Ah, ta niti ne preveč davna ljubezniva doba, ko je slovenski duhovnik mirno in vedro pasel izročeno mu čredo po naših planinah in dolinah! Celó tedaj, ako je moral posvariti ovčico in pokarati ovna, se je izvršilo vse v ljubezni, a jeza, če potrebna, je bila samo sveta. Nič pa te grde in tudi žalostne mržnje, ki se je potem zanesla v zadnje selo. O, niso zaman zmajevali s sivimi glavami tisti blagi starci, ko so videli prihajati kalne valove bliže in bliže, a nje, ki so stopili na čeri, da bi jim zajezili tok, je odneslo, in hvaleč Gospoda za zadnjo težko preskušnjo v njegovi službi, so se kot prve žrtve pogrezali na dno.

Toda ne o tem, izpregovorili bomo vprav o tistih lepših časih dotlej in o gospodu Tadeju, še mladem župniku pri Svetem Jakobu na trdem Krasu.

I.

Zibelka je gospodu Tadeju tekla tam gori v daljnih tolminskih planinah, ki jih ne more več pozabiti, kogar je v mladosti začaralo njih zeleno kipenje in mu za vselej napolnilo dušo pojoče grmenje njih belih slapov. Vendar klije iz teh prvih let tudi toliko ljubezni, da te še pusti kraški kamen zavije v kopreno svojih sanj.

Tako dečku ni razjedalo srca neplodno hrepenenje in koprnenje, ko ga je po smrti njegovih roditeljev vzel k sebi očetov brat, župnik in dekan doli nad Trstom nekje. Čim mu je čas izlečil najhujšo bolečino po pregrenki izgubi, je sicer še vedno in vsako jutro, vsak večer, s pobožnimi spomini pozdravljal modre domače vrhove daleč, daleč gori za trnovskimi lesovi, toda že je ljubil tudi to svojo novo domovino. Kaj kamen! Ali zato ne zeleni le tem bolj živó travica spomladi, ko požene okrog njega vsepovsod? In ali ni kakor da stoji sredi ene tistih svetopisemskih pokrajin, če je gledal z najvišjega hriba nad belim trgom veličastno valoveča rebra, ki so se poganjala najprej strmo navzgor, a se takoj že spuščala položno v dolino — kakor da so se še pravočasno spomnila tega svojega ljudstva tod, ki naj ne trpi še več, nego mora že tako trpeti sredi njih, ali pa se zbala, ustvarjena drugo za drugega kakor so, da jih le ne zapusti siromak, če ga bodo mučila še bolj!

Pa je bilo morda vprav zaradi rezkosti teh sten, da je mladenič vzljubil tudi ljudi med njimi bolj, nego bi jih bil mogel kjerkoli drugod, ko je potem prihajal sem gor na počitnice že iz višjih šol. «To je rod — vse drugo je mehkužnost!» si je dejal, če je videl

kmetiča, ki se je danes zastrmel v kamenito usedlino, jutri pa že s pikonom prišel ter ruval s tem, od samega vruga nasejanim zobovjem, dokler ni nastalo spet nekaj borno plodnega sveta v ogradi. Ali pa, če si je trpin ne s širokim razmahom kose, kakor njegov Tolminec, ampak z ozkim srpom skoraj po bilkah iskal piče za svojo živinico. A navzlic vsemu ta vedra ljubezen do življenja, neomajno zaupanje v dobroto, v sili prava krščanska vdanost v voljo božjo! Ah, dà, ni zastonj Gospod prav tu gori na ti svoji dlani ustvaril vinca, ki je edino na slovenski zemlji, kakor so edina ta tla in rod na njem: vince s to nepopisno sladko trpkostjo, z vonjem, ki gre drugod v vijolice, z močjo, ki noče v glavo, nego se razlije po žilah in tako čudovito olajša, razvedri srce!

Zato pa gospod Tadej tudi ni mislil nikamor drugam, nego na svoj Kras, ko si je bil opasal ledja s pasom služabnika božjega. In je pet let kaplanoval pri stricu, dokler ni prišel čas, da je prevzel lastno čredo, ter so ga poslali visoko tja gori k Sv. Jakobu.

Skromna je bila njegova nova domačija, ali borna ne. Zakaj sobe so bile čiste in svetle, a oken dovolj na vse strani. Tudi dohodkov je imel za potrebo, in kdor je potrkal na vrata, je bil dobrodošel gost: danes duhovni sobrat, jutri učitelj, študent, razumen mož iz srenje.

II.

Proti začetku poletja je prejel gospod Tadej pismo iz Trsta. Podpisan je bil Marko Savelli, dvorni svetnik. Mladi župnik je moža med mogočniki na namestništvu po imenu že prej poznal; odkar je bil tu gori, je čul še mnogo več o njem. Kajti visoki gospod je prihajal vsako leto za vročih tednov na oddih k pokojnemu njegovemu predniku in ga je na uro hoda poznalo vsako dete.

Bilo je vprav to: gospod Savelli je pisal, da mu srce kar več ne dá miru sedaj, ko se spet bliža čas, da je vsako leto zbežal pred mestno vročino in prašino tja gor. Bi zato li smel priti k sicer še neznanemu nasledniku svojega rajnkega prijatelja, o katerem pa čuje toliko dobrega? Saj noče biti v nadlego: tisto sobico če bi dobil, ki jo je imel v ljubem župnišču doslej, in svoj krožnik juhe.

Tiste čase ga tod skoraj ni bilo farovža brez gosta poleti, stalnega ali mimogrede. Posebno radi so se pri duhovnikih, svojih bivših sošolcih, oglašali uradniki iz mesta. In so vselej prišli prav, i da so kaj povedali iz življenja tam, a tudi, da se imaš na koga obrniti, če ti je pri uradih česa treba, zate ali človeka, ki bi mu rad pomagal.

Tako se je gospod Tadej pisma že zaradi družbe razveselil. Kaj pa šele, kar pridobi na lastni veljavi, da sme sprejeti pod svojo streho tolikega dostojanstvenika in ga potem šteti za dobrega znanca!

Odgovoril je torej v nič manj izbranih nego prisrčnih besedah, da je preblagorodju njegov skromni dom na stežaj odprt in da se zelo raduje skorajšnje časti. Potem je dal primernih navodil sestri pokojnega prednika, ki je gospodinjala tudi njemu, in opravil vse uradne posle, da bo gostu čim svobodneje na razpolago.

Bilo je petnajstega julija, ko se je napravil takoj po obedu, da došleca dostojno sprejme. Kajti napovedal se je bil za to popoldne, le ure ni naznanil, ko pač ni hotel, naj bi mu kdo prihajal naproti. Gospod Tadej pa je naročil dečka, ki naj pazi, če se pokaže voz na klancu iz doline. Toda pričakovani je napravil to zadnjo uro poti peš in si je najel samo nosača. Tako je deček opazil zmoto šele v zadnjem hipu in prišel javit, ko se je gost bližal že od cerkve sem.

Župnik je stopil pred prag in čakal tam. Moža sta se spoznala, se drugi drugemu odkrila in si segla v roke. In že prvi pogled, ko presodiš obraz, je bil pri obeh nad vse ugoden.

Gospod Savelli je bil napol našinec. Rojen sicer od tujih staršev, je prihajal od mladosti čez poletje z njimi med slovenske ljudi ter se že dete tako priučil jeziku, da ga je danes govoril gladko kakor rojak, samo s tisto posebno uglajenostjo, ki je lastna Italijanu, če popolnoma obvlada našo govorico. Postava mu je bila nekaj nad srednjo mero, vitka in prožna, gladko obriti obraz fin in izrazit, pa s to nekoliko ironično potezo, ki je posledica zavesti uradnega dostojanstva in obenem prezira do takih zgolj zunanjih časti. Tako je vsa njegova prikazen nehote tvorila precej ostro nasprotje z gostiteljem, ki je bil še za pol glave višji, tudi slok, a bolj postaven, in mu je obraz izražal dobrotno resnobo popolnega duševnega ravnovesja ter zmago nad vsako notranjo in zunanjo ničemurnostjo.

Gospod Tadej je z umerjeno kretnjo povabil gosta v hišo in ga spremil do njegove sobe. Ko je ta prestopil njen prag in zagledal skozi okno bližnje pokopališče, kjer je počival njegov prijatelj, ga je očitno premagalo globoko ganotje.

«Ubogi moj Andrej! Šele nekaj nad štirideset let in že si moral vse zapustiti!» je zamrmral.

«Duhovniku ni težko zapuščati,» se je resno nasmehnil gospod Tadej. «Če kdo, je on samo upravnik tega, kar mu je tu na zemlji dal Gospod.»

Oni se je živahno okrenil in pogledal svečeniku v obraz.

«Vi bi mirno odšli, če bi vam bilo treba? Čeprav vam jih je šele okrog trideset?»

«Mirno, gospod dvorni svetnik. Dasi rad živim in sem Večnemu hvaležen za vsako uro, ki mi jo dodene.»

«Občudujem vas. To je: občudujem tisto moč, ki je v vsakem izmed vas, če je res poklican. Mi pa se le pehamo, snujemo načrte in si postiljamo za ta svet, celo če nam senca že sive...»

«Sodba ne bo za oba enaka. Vi boste dajali računa tudi o posvetnem. Da niste zakopali talenta, ampak ga pomnožili,» je odgovoril župnik in se nato tiho umaknil, da se gost pripravi na prigrizek, ki je čakal spodaj v obednici.

III.

Cele štiri tedne je dostojanstvenik ostal pri gospodu Tadeju. In ko sta na večer pred slovesom sedela zadnjič skupaj pri čaši terana — tega, ki raste tu gori: bolj trpkega od onega v dolini, a zato še bolj vso dušo v žlahtno vedrost dvigajočega — tedaj se je oni udobno naslonil nazaj in z zamišljenim smehljamem spregovoril:

«Gospod župnik! Povedati vam moram, da to pot posebno težko odhajam. A obenem, da odhajam tako lahkega srca, kakor še nikoli. Mislim, da se ne bom pregrešil proti ljubemu spominu svojega rajnkega prijatelja, če rečem: blagi Andrej je bil zlata duša in čudovito sladko mi je bilo sedeti takole z njim in z njim kramljati o nekdanjih najinih skupnih lepih dneh... Ali pa, če sem mu v izbranih rezinah pokladal na postni krožnik njegovega samstva dogodbic iz našega posvetnega življenja, ki jih je užival kot tisti fini sladkosnednež, za kakršnega je bil znan med nami... Toda to moram reči: odhajal sem od njega tak, kakršen sem prihajal. To je: nič slabši, nič boljši... Vi pa, gospod župnik, vi ste me vsega preustrojili... Skraja, prvi teden, sem se vas malo dane bal. Dà, skoraj neugodno mi je bilo... Vaše oči ne sodijo, iščejo pa le... Kličejo, vabijo, bom rekel rajši. Čeprav nehote... Toda nikakor ne duhovski — samo človeški... Če bi se izplačalo, bi morali tu gori ustanoviti velik zavod za take grešnike, kakor sem bil jaz doslej, in jih poveriti vam... Take, veste, ki se blagoslovljene vode posebno boje... Boje že, da bi se ne poznale kaplje na njih dobrem suknu... Dà... hm... kako bi rekel? Iz vaših oči prehaja na človeka nenavadna resnoba... Toda tudi nenavadno vedra resnoba... Ampak, da se ne bom preveč lovil, vam bom z eno besedo vse povedal: odločil sem se, da se še to leto poročim!»

Velike, mirne, temnorjave oči gospoda Tadeja so se malo osuple obrnile v gosta.

«To je vsekakor uspeh, ki ga niti nameraval nisem,» se je nasmehnil potem.

«Verjamem. Toda ne mislite, da ima to kaj opraviti z mojimi leti. Res, da jih štejem že pet čez štirideset in da je torej čas, kakor se reče. Ali da sva se spoznala tu gori deset let poprej, bi bil konec najbrže isti. Saj bi jih imel tudi danes pred seboj še pet do deset,» se je spet zresnil. «Za uživanje namreč, za ‚viveurštvo‘ — saj razumete francoski... Preden pride doba ‚marcheurštva‘, razuzdanstva starcev... Kajti te smešnosti sem se nameraval itak že od nekdanj izogniti s poroko. Toda pod dojmom vaših oči, vsega vašega bistva, se odrečem že sedaj neredu... Hvaležen sem vam, da že sedaj. Kajti tako lahko doživim še vse družinske radosti. Samo prav izbrati bo treba!...»

«In če smem vprašati, gospod dvorni svetnik: ali boste izbirali že med znankami ali boste morali šele iskati?»

«Iskati, iskati! Čeprav lahko tudi med znankami. In veste, kaj mi bo merilo za višino, širino in dolžino? Vrata tega župnišča! Ne razumete? Vsako bom presodil, ali sodi v to hišo, ali sodi pred — vaše oči. Hočem takšno, o kateri lahko porečem: evo, ta bo ugajala gospodu Tadeju! To lahko pripeljem temu strogemu, a preudarnemu, temu resnemu, a vedremu možu. Veliko je treba zanj in vendar zelo malo — zelo malo in vendar zelo veliko!»

Gospod Tadej je gledal dolgo molče predse. Potem je rekel s težkim glasom:

«Če ste se odločili tako, potem ste nocoj res zadnjikrat pri meni. In to iskreno obžalujem! Ne morem si namreč misliti, da bi potem še kdaj...»

«Ne, ne, gospod župnik!» ga je burno prekinil oni. «Prav to sem vas hotel prositi: ne zaprite mi svojih vrat niti potem, ko pridem v dveh! Saj pravim, da si izberem družico po tem!»

«Res? Res hočete še priti, gospod dvorni svetnik? O, bodite prepričani, da storim vse, kar je v moji moči, da vama bo bivanje pri meni prijetno!»

Tu je gost prijel čašo, se nalahko sklonil naprej, pogledal gostitelja v oči in dejal:

«Dragi gospod župnik! Večkrat sem se vam Slovencem čudil, kako hudo ste udarjeni na tikanje in tako zvane bratovščine. Vendar ne vem, kako mi je, da sem si tudi sam nenadno zaželel zunanjega izraza topli prisrčnosti, ki jo brezdvomno čutiva drugi do drugega. Hotel bi, da vam smem reči enostavno Tadej, a vi

meni Marko. Če vam je torej drago in ker sem starejši, bi predlagal, da s to plemenito kapljico porušiva še zadnji jez med najinimi srci in da sva si kakor brat in brat!»

Gospod Tadej se je globoko priklonil, moža sta vstala, si po starem običaju prepletla roki, izpila čaši, ki sta se v luči zaiskrili kakor temna rubina, ter se poljubila.

IV.

Kmalu po novem letu je gospod Tadej od prijatelja Marka prejel pismo sledeče vsebine:

«Predragi abé!

To ime ti je namreč dala moja zaročenka, ko sem ji popisal, kolikor sem le mogel, tvojo dušo in telo. ,Potem pa gospod Tadej ni župnik, ampak pravi abé!‘ je vzkliknila. In glej, predragi, ne samo, ker si mi tolik prijatelj, ampak tudi, ker si tako popolnoma abé, te prosim velike usluge: da prideš tretjega prihodnjega in naju zvežeš ti! Ne bom se hvalil: sam prezvzišeni gospod škof mi je na razpolago. Toda jaz in tudi ona hočeva samo tebe. Naj vidi plemenita gospoda, ki bo navzoča, kaj raste tam gori na kršnem Krasu!»

Gospod Tadej je za hip ostrmel, potem — in naj ga je še tako naglo ukrotil — mu je hušknil zadovoljen nasmeh čez obraz.

Počasi je odšel v svojo spalnico, odprl omaro za obleko ter vzel ven še skoraj nov talar.

«Nisi napačen!» ga je ogledoval. «Toda slovenstva in kraševstva vendar ne bi vredno postavil.»

In še istega popoldne se je odpeljal v Trst.

Tako je potem veliki dan visoko vzravnal in svečan stopil pred altar, pred katerim je bila zbrana že vsa množica svatov. Celo presvetlega škofa in gospoda namestnika je ugledal med njimi, a ni se zbegal.

Po težki, dragoceni preprogi je dospel na gorenjo stopnico, se počasi obrnil in se šele od tam priklonil odlični družbi. Potem je izpregovoril najprej nekaj besed v slovenskem jeziku, kakor je hotel ženin sam, nato jih zaradi namestnika in drugih predstavnikov oblasti izrekel nekoliko v nemščini, opravil glavni del govora v italijanščini, a naposled dodal še pet, šest stavkov v francoščini, jeziku detinstva prelestne neveste. Čudovito toplo je zvenel pod mogočnimi oboki njegov glas in misli so se zdele vsem nepopisno lepe in globoke. Ko so zdajci tiho zabučale orgle in je izgovarjal slovesne obredne besede, so se spajali oboji zvoki v nepozabno ubranost.

Nenadno se je namestnik sklonil k škofu in tiho dejal: «Zdi se mi, da je prečastiti pravkar napravil svoj veliki izpit.»

«Kako to mislite, eksclenca?» je prelat s finim nasmeškom nastavil uho.

«No, ali jih imate še veliko takih, presvetli? In se vam-li ne zdi škoda, da se taka luč skriva pod mernikom gori nekje na Krasu?»

«Sam sem presenečen,» je pokimal vladika. «Jako prijetno presenečen celo. Treba bo res misliti... Samo, da s takim biserom vselej ne veš prav kam...»

V.

Gospa Sida je bila visoke postave in tistih udov, ki so prej koščeni, toda pri vsem tem čudovite gibčnosti in skladnosti. Ko se je zdaj v svoji nalašč popolnoma gladki obleki iz bele tkanine zleknila na vrtu v pleteni naslanjač, so se posebno ostro odražala njena stegna. Prekrasno oprsje pa naj bi ji skrivala čez pleča vržena ruta iz živordeče svile.

«To je pa jako ugodno, da se od nikoder ne vidi sem noter!» je vzkliknila, ko se je bila ozrla na zeleno ograjo, visoko obdajajočo vrt od vseh strani.

«Moj prednik je imel sploh mnogo zmisla za udobnosti!» se je nasmehnil gospod Tadej.

«Vi ne?»

«Že, gospa...»

«Gospa Sida smo rekli snoči!»

«Že, gospa Sida!» se je priklonil. «Tudi jaz seveda ljubim udobnosti.»

«In kaj razumete s to besedo?»

«Kaj razujem s to besedo? No, recimo, da se sem noter ne vidi. Že, da ni treba ves čas odzdravljati.»

«In ste mnogo tu notri?»

«Od spomladi do jeseni že. Tu pišem, čitam, se sprehajam, premišlujem.»

«In pozimi? Preživite ves dan v svoji sobi? Pišete, čitate, se sprehajate, premišlujete tam?»

«Razume se, gospa. Potem ko opravim sveto mašo, šolo, svoje poti k bolnikom.»

«Dobro. Sveta maša, šola, poti k bolnikom, še uradno pisanje — tega bo tri, štiri ure na dan. Kaj pa potem? Molite veliko?»

«Tudi molim.»

«Molite. Eno uro, dve. Včasih pride i kak gost, toda redko in kmalu spet odide. In tako ostane še vedno strašno veliko praznih ur. In se nikoli ne dolgočaste?»

«Ne poznam dolgega časa, gospa Sida.»

«Ne poznate dolgega časa?» je zamrmrala. In nenadoma je vstala ter mu sedla na drugo stran ozke kamenite mize nasproti. «Ne poznate dolgega časa? Toda, kako to? Razložite mi! Morate mi razložiti, ker mislim silno veliko na vas. Celó neprestano mislim na vas! Od tistega trenutka, ko sem vas zagledala takrat pred altarjem..., ko ste me na čudovit način omamili s svojim obrazom, s svojo postavo, s svojim glasom. Imam zato pravico, da vas vprašam! Kaj delate, ko ste dan za dnem sami? Kaj počnete, da ne znorite od samote? Dobro, pravim: opravili ste sveto mašo, šolo, napisali poročilo na ta, oni urad, poobedovali; toda, zdaj je šele ena, če ste malo zadremali, dve. Bog, kje je še sedma, ko boste večerjali! In potem deseta, enajsta, ko ležete! In dan za dnem, dan za dnem! Kaj je to, kar vam dá moč, da prenesete?»

Samo za hip se je bil zdrznil, zdaj mu je obraz spet nepremičen. Ne izraža ni nejevolje, ni zadrege, ne nemira.

«Milost božja!» je počasi odgovoril.

«Milost božja?» je osupnila. «Milost božja? In koliko?»

«Kolikor je je treba, da je srce vedro, duša pokojna.»

«In kaj mislite? Kaj premišlujete, pravim? Povejte! Vse sanje so vam zaprte, stene kletke večne in do neba, vse hrepenenje nezmiselno. O čem je še mogoča misel? O radostih na onem svetu? Ne verjamem! Saj niste asket. Vidim vam na očeh, da niste!»

«Nisem, gospa Sida. Živ človek sem. Celó boriti se mi je še treba. Toda, ali me boste razumeli, če vam povem? Poglejte to živo mejo okrog naju, pogledjte ta drevesa nad nama: z mano so spomladi ozelenela, brst za brstjo, listič za lističem, z mano vzcvetela, z mano bodo rumenela, z mano se golila, ko pride jesenski čas! In ko bom pozimi stal za tistimi okni tam, bom govoril s črnimi vejami dan na dan. In pogledjte te oblačke, ki pravkar plovejo čez naju: del so mene samega, če sem z njimi sam; z njimi prihajam, z njimi odhajam. In usoda vsake teh tisoč tri sto duš, ki so mi v varstvo izročene, je moja usoda: vsakega otročička v šoli, vsakega mladeniča, vsake mladenke, vsakega gospodarja, vsake gospodinje, vsakega starčka, vsake starke po teh rebrih okrog. Vsak njih križ je moj križ, vsaka njih radost moja radost, vsaka njih bol moja bol, vse skupaj sem jaz sam. Pa sede ptiček na okno in vzame drobtinico, ki sem mu jo jaz nastlal, drugi prileti mimo mojih oči, tretji mi zapoje iz šume. In vse, vse to klije v meni, raste v meni, se rodi in umira v meni — kje je potem časa in prostora za dolgi čas? Me razumete, gospa Sida?»

Molče ga je poslušala, molče strmela vanj. Prebele gole roke na hladni plošči so drhtele in se počasi in nehote bližale njegovim.

«Razujem ... čutim ...» je rekla skoraj šepetaje. «In vendar ... vendar ni tisto, za kar ste ustvarjeni ... Poglejte!» je rekla še tiše, počasi vzdignila roko in se dotaknila njegovega čela. «Ta vaš obraz ... kakor iz zamolklega marmorja je izklesan ... ta usta, stroga in vendar dobrotna, te oči trde in vendar vse razumevajoče. In vaši lasje — samo malo daljše bi si morali pustiti, da bi se zvaloveli ... Ne, ne umikajte se — čakajte, da vam vse povem! ... Tam doli vas potrebujemo ... v tistem vročem, kamenitem breznu, ki mu pravimo Trst. Veliko nas je, ki tavamo brez pravega pastirja ... Ali kmet, ki ne more razumeti zmede naših duš, ali lokav jezuit, ki sedi v spovednici kakor pajek za mrežo in sodi brez srca ... sodi po paragrafih, stroj za izpovedi ... Potem so še tisti mehkužneži, brez svetnosti, a hoteči biti posvetni, in ki dajejo že kar potuho. A beseda mora biti trda in ogorčena! Do tal da upognete glavo, potem šele jo odrešite s križem — vso težo sramote, vso grozo večnega pogubljenja ji stresete na teme, potem šele se usmilite in odnehate. V orientu sem našla dva taka, več njih v Parizu, domovini abéjev. Zato sem imenovala tudi vas tako, ko sem zaslutila, preden sem vas spoznala, kdo ste. Zdaj vem, da prekašate vse. In še več: da ste kakor rojeni za nas tam doli! Imate še eno svojstvo, ki ga nisem videla nikjer: znali bi ... znali bi zdraviti, ozdravljati tudi — bolne zakone ... Pariški abé se naposled nekako prilagodi, vda ... sprejme zlo, ki se mu pravi ljubimec, za nekaj neizogibnega ... za nujnost, niti ne preveč žalostno nujnost ... Vi bi bili neizprosni! ... In hoteč pomagati, bi nam v skoraj že mikavni podobi pred oči prislikali celo te klavrne stvore, ki sem jim pravi naši soprogi. Te, ki so segli po nas za vsemi kokotami in metresami s še zadnjim ostankom svojih moči ... A tudi nje same bi spreobračali, večinoma spreobrnili; to je: dopovedali jim, naj vsaj zdaj že nehajo 'živeti', ker so samo še smešni, in naj se potrudijo, da si prislužijo vsaj malo obzirnosti z naše strani!»

Njene roke so že dlje časa počivale spet na mizi in nervozno trgale orehovo vejico, ki si je bila segla nad glavo po njo. On jo je poslušal z nepremičnim obrazom. Rahlo vztrepetal mu je šele zdaj, ko se mu je zazdelo, da ji je siknila strast osebne pritožbe iz teh zadnjih besed.

«Hočete?» je zavprašala zdaj in naglo vstala. «Hočete o tem vsaj premišljevati? Kajti vse je samo na vas. Imamo tam doli

močno društvo, — če hočete društvo mondenk, čeprav ima drugo ime,» se je zasmejala. «Ena beseda pri presvetlem je dovolj, da vas pokliče. Premislite pa dobro, kakšno odgovornost prevzamete, ako odklonite! Upoštevajte predvsem, kako bo Lucifer škripal z zobmi tisti dan, ko sedete na voz in mu napoveste vi, edino poklicani, boj na tem polju... na tem doslej skoraj izključno njegovem lovišču! Kajti to bi le rekla, da mu je še vedno več do katere takih nas lepih grešnic, nego do vaših kraških kmetič! In da te ovčice tu naposled lahko pase vsakdo!»

Gospod Tadej je v hipu vse premislil, kako mu je odgovoriti.

«Gospa Sida, ali pa niste prezrli, da je tisto polje meni še popolnoma tuje in da bi bilo treba mesecev, če ne let, preden bi mogel koristiti na njem?» je dejal.

«Vso režijo prevzamem jaz!» je vzkliknila veselo. «V treh tednih ste doma v vseh naših salonih! In vam bom, če izberete mene, obenem... prva suflerka. Dà, za to službo se celo pri-glašam!» je pristavila tiho in se mu skoraj naslonila na prsi. «Prva zaupnica, prva svetovalka... In če vam je kaj do tega — moj soprog, gospod dvorni svetnik Marko Savelli, lahko vaš prvi spreobrnjenec!»

Glasno se je zasmejala in odhitela proti hiši.

VI.

Komorni sluga, ki je sprejel mladega župnika, ga je vedel naravnost do vladikove predsobe in tam brez odloga odprl vrata — tako je bilo očitno vse že pripravljeno na njegov prihod.

Župnik je skozi špranjo zagledal prelata, kako je podpisoval list za listom, ki mu jih je podajal mlad duhovnik. Čim mu je sluga prijavil došlega, je pokimal, še bolj pohitel z delom in potem naglo vstal, odpravil tajnika skozi drugi izhod in stopil na prag te sobe.

«No, lepo, gospod župnik, da ste tako točni!» je pozdravil. «Evo, izvolite sem, da se pomeniva!»

«Torej, torej,» je začel, ko sta sedla k mizici v kotu, ogledujoč si svoje še vedno lepe, fine roke. «Povejte mi, dragi sinko, najprej, ali dobro poznate gospo Savellijevo?»

«Soprogo dvornega svetnika?» se je oni rahlo zdrznil. «Poznam, presvetli. To se pravi, kolikor toliko. Z možem sta bila tri tedne pri meni na počitnicah.»

«Z gospodom dvornim svetnikom sta si prijatelja?»

«Mislim, da smem to potrditi.»

«Seveda smete. Ne samo, kakor govori o vas, ampak še bolj, da si je bil prav vas izbral za svojo poroko. Potem vam mora biti

znana pa tudi preteklost te dame. Kje je rojena, kaj je bila poprej, koliko je stara?»

«Rojena je baje v Carigradu. Sama s ponosom pravi, da je Levantinka. Oče ji je bil francoski trgovec, ki se je po smrti svoje žene preselil s hčerko v Aleksandrijo. Tu se je poročila z italijanskim markijem, veliko potovala po svetu, a največ živela v Parizu. Po moževi smrti je šla menda za eno leto v Italijo na njegovo posestvo, a ga lani prodala ter se preselila v Trst. Zakaj in kako, mi ni znano. Let pa ji mora biti okrog trideset, prej kakšno več nego manj.»

Vladika je prikimal z glavo.

«Torej sem pravilno izveščen. Več ne veste?»

«Ne, presvetli. Nekaj tega mi je povedal on, nekaj ona.»

«In vam je znano, da je gospa predsednica, odbornica, članica raznih pobožnih društev?»

«Tudi to mi je znano, presvetli.»

«In da hočejo imeti vas v Trst?»

Tu se je prelatovo oko počasi, brez dvoma nalašč počasi, obrnilo na mladega moža.

Toda njemu je ostal obraz popolnoma miren in z mirnim glasom je dejal:

«Niti to me ne preseneča, presvetli. Gospa mi je govorila že poleti, da bi bil tu bolj potreben, nego gori.»

«No, in vi? Kaj pravite?»

Gospod Tadej se je za spoznanje vzravnal in malo bolj počasi odgovoril:

«Presvetli, tu naposled odločate vi. Smem-li zato prositi, da poveste, kak odgovor ste blagovolili dati?»

«Rekel sem, da prepuščam odločitev vam.»

«Potem prosim, da me pustite, kjer sem.»

Vladika ni mogel skriti presenečenja. Celo dvignil se je, toda obenem dotaknil onemu ramena, češ, naj ostane.

«Tako, tako?» je rekel z lahkim nasmeškom: «Torej nimate ambicij?»

«Imam, presvetli,» se je nasmehnil tudi gospod Tadej. «Ko bom imel primerno starost, in če bo služba takrat prosta, bi si želel v hišo, kamor me je še skoraj otroka moj gospod stric tako dobrohotno sprejel, in ki mi je postala naravnost drugi rodni dom. Celo višnjevoga ovratnika za pozneje se ne bi branil, ko človek tako z večjim poudarkom vrši svoj poklic. Več si v resnici ne želim.»

«In zakaj niste tega že njej povedali?»

«Zato ne, ker je bila moj gost. Zdelo se mi je, da ji je precej do tega in ji nisem hotel kvariti počitnic.»

Vladika je počasi hodil po sobi, se zdaj spet nasmehnil in sedel.

«Potemtakem vas ne mika oskrba takega... takega, recimo, cvetličnega vrta?... Čujte, prijatelj, in odkrito mi odgovorite: ali ni morebiti celo, da se bojite — kač?»

«Ne, presvetli. Samo ustavlja se mi... Vsaj veseli me ne... Tako si mislim: komur ni dober zadnji izmed nas, ki mu je sveta cerkev dala oblast, da uči in odpušča, tega ni... tega niti škoda nil» je pristavil z nenadoma ostrim glasom.

Vladika se je sunkoma naslonil nazaj, trdo prijel ročice naslanjača in gledal mlademu župniku naravnost v oči. Potem je prav tako nenadno vstal, da je še onega vrglo pokonci.

«Dobro je, dobro!» je zamrmral spet hodeč po sobi. «In tudi res je tako! V takih svetih, najsvetejših stvareh ni kompromisa! Toda — kaj naj rečem zdaj? Ali naj vržem vso krivdo na vas?» se je nenadoma ustavil.

«Če smem prositi, presvetli, naj bodo na poti tudi službeni oziri. Za zdaj, da sem potreben še tam gori. V takih rečeh kompromis menda ni nedovoljen?»

«Se strinjam,» je pokimal starec. «Toda če vas bom potreboval za kaj drugega in drugod, se uklonite, kajne?»

«Vedno bom Vaši Milosti ponižen sluga! Toda še enkrat si dovolim reči: če je mogoče, bi rad ostal tam gori.»

«Pojdite, sinko, v božjem miru zdaj!» je rekel vladika, stopil k njemu in ga visok, kakor je bil, prekrižal po čelu. «Zelo dobro ste storili mojemu srcu!»

Toda, ko je bil gospod Tadej že pri vratih, ga je starec nenadoma ustavil. «Čakajte, da vas pogledam še enkrat!» In motreč mu čelo, oči, ves obraz in postavo, je zamrmral: «Abé, res cel abé! In ga vabimo na ravne ceste, na udobna hodišča, on pa nazaj gor med kamenje!»

«Ah, presvetli, ko pa je še čvrstim in voljnim nogam kamenje pod seboj kakor muzika! In ko jaz nisem in nočem biti abé! Vsa čast jim tam, kjer so — jaz sem in hočem biti kraški župnik!»

In ker ga je vladika na te besede s toplim nasmehom samo gledal, se je globoko priklonil, odgrnil zaveso za seboj in izginil.

«Skoraj sram bi me bilo pred njim!» je vzdrltel starec, dvignil roko in napravil za odhajajočim križ.